

Ristijärvi

*Talousarvion 2024 ja
taloussuunnitelman 2025–2026
laadintaohje*

Sisällys

1 Yleinen taloudellinen kehitys	3
1.1 Kuntatalouden tilannekuva	4
1.2 Ristijärven kunnan taloudellinen tilanne	6
1.3 Kuntastrategia Kesellä Kainuuta - Sisukkaasti uudistuva kasvupitäjä Ristijärvi	6
2 Talousarvion 2024 ja taloussuunnitelman 2025–2026 laadinta	7
2.1 Talouden suunnittelua ohjaavat tavoitteet ja periaatteet	7
2.2 Toiminnalliset tavoitteet ja toimenpiteet	7
2.3 Verotulot ja valtionosuudet	8
2.4 Käyttötalous	9
2.4.1 Tulot ja menot	9
2.4.2 Sisäiset erät	10
2.4.3 Henkilöstösuunnitelma ja henkilöstömenot	10
2.4.4 Hankinnat	11
2.5 Investoinnit	11
2.6 Kuntakonsernin tytäryhteisöt	12
2.6.1 Konserniyhteisöjen toiminnalliset tavoitteet ja raportointi	12
2.7 Riskien hallinta ja sisäinen valvonta	13
2.8 Vuoden 2024 talousarvion ja vuosien 2025–2026 taloussuunnitelman valmisteluajataulu ..	14
3 Vuoden 2024 talousarviotaami	15

1 Yleinen taloudellinen kehitys

Suomen talous ei kasva tänä vuonna, kun hintojen ja korkojen nousu vähentää kotitalouksien kulu- tusta ja investointeja, arvioi valtiovarainministeriö kesän taloudellisessa katsauksessaan. Ulkomaan- kaupan nettovaikutus sen sijaan on selvästi positiivinen, kun vienti hieman kasvaa ja tuonti vähenee.

Inflaation hidastuminen ja palkankorotukset lisäävät kotitalouksien ostovoimaa. Energian ja raaka- aineiden hintojen laskun välittyminen kuluttajahintoihin hidastaa inflaatiota selvästi. Palkat, eläkkeet ja muut hintoihin sidotut etuudet nousevat samalla, kun inflaatio hidastuu.

Vaikka kasvavat korkomenot rasittavat niitä kotitalouksia, joilla on velkaa, kokonaisuudessaan koti- talouksien ostovoima alkaa kasvaa kuluvan vuoden aikana. Ostovoiman paranemisen myötä yksi- tyinen kulutus kääntyy kasvuun ensi vuonna. Inflaation hidastuminen ja palkankorotukset kääntävät talouden 1,4 prosentin kasvuun vuonna 2024.

Työllisyysaste on ennätyskorkea ja jatkaa yhä nousuaan. Avoimia työpaikkoja edelleen paljon. Työt- tömyysaste on viimeksi ollut yhtä matala 1990-luvun alussa. Työllisyys kasvaa taas ensi vuodesta lähtien ja vuonna 2025 työllisyysaste on 74,6 prosenttia ja työttömyysaste 6,6 prosenttia.

Asuntorakentaminen on jyrkässä laskussa. Rakentamisen hiipuminen uhkaa synkentää lohdullista kuvaa. Epävarmuus voi ajaa kotitaloudet säästämään ja leikkaamaan kulutustaan. Toisaalta vihreää siirtymää rakentavat investoinnit kasvavat. Niiden perusteella Suomen teollisuudessa on käynnissä laajamittainen rakenteellinen muodonmuutos.

Vuonna 2024 BKT kasvaa 1,4 prosenttia kotitalouksien ostovoiman kohentuessa, kun hintojen nousu hidastuu ja kotitalouksien tulot kasvavat. Vihreän siirtymän investoinnit nopeuttavat kasvun 1,9 prosenttiin vuonna 2025.

Ennusteeseen liittyy monia riskitekijöitä. Asuntorakentaminen voi laskea odotettua enemmän, sillä hintojen ja korkojen nousun jatkuminen odotettua pidempää vaikuttaisi negatiivisesti kotitalouksien kulutukseen sekä asunto- ja rakennusmarkkinoille. Erityisesti pitkittynyt sotatilanne Ukrainassa ja Venäjän sisäinen kehitys lisäävät riskitekijöitä. Toisaalta investointien kasvu voi yllättää positiivisesti. Myös kotitalouksien tulojen nousu ja hintojen lasku voi lisätä kulutusta ennustettua enemmän.

Julkinen talous on vahvistunut nopeasti, mutta ei pysyvästi. Julkisyhteisöjen alijäämä on 2,4 pro- senttia suhteessa BKT:hen vuonna 2023 ja kasvaa siitä kolmeen prosenttiin vuonna 2025. Valtion- hallinnon ja paikallishallinnon alijäämät ja hidas talouskasvu, väestön ikääntyminen sekä edelleen kasvavat velanhoidokustannukset pitävät velkasuhteen kasvussa pitkälle tulevaisuuteen. Lisäksi mit- tava velka ja kohonneet korot pitävät velanhoidokustannukset kasvussa, vaikka korkojen nousu py- sähtyisikin.

Julkisessa taloudessa on haasteita. Talouskehitys on epävarmaa ja muutokset talouden kuvassa vaikuttavat julkiseen talouteen. Lakisääteisten ja sopimuserusteisten indeksitarkastusten myötä valtion menot kasvavat voimakkaasti kehyskaudella. Valtion ja paikallishallinnon yhteenlasketut ali- jäämät kerryttävät velkaa.

Keskeiset ennusteluvut

Keskeiset ennusteluvut	2022	2023**	2024**	2025**
BKT markkinahintaan, määrän muutos, %	2,1	0,0	1,4	1,9
Yksityinen kulutus, muutos, %	2,0	-0,2	1,3	1,9
Inflaatio, %	7,1	5,9	2,4	1,6
Työttömyysaste, %	6,8	7,0	6,8	6,6
Työllisyysaste, %	73,8	73,9	74,2	74,6
% BKT:sta				
Julkisyhteisöjen nettoluotonanto¹	-0,9	-2,4	-2,4	-3,0
Valtio	-1,6	-3,5	-3,3	-4,0
Kuntahallinto	-0,3	0,0	-0,1	-0,2
Hyvinvointialueet		-0,3	-0,5	-0,5
Sosiaaliturvarahastot	1,1	1,4	1,4	1,8
Julkisyhteisöjen rakenteellinen jäämä	-0,5	-1,4	-1,6	-2,6
Julkisyhteisöjen EDP-velka	73,0	74,0	76,2	78,1
Valtionvelka²	53,1	54,4	56,3	58,0

¹ Valtionhallinnon alijäämäluvut sisältävät puolustusvoimien hävittäjähankinnat vuodesta 2025 alkaen.

² EDP-velka

Lähteet: Tilastokeskus, Valtiovarainministeriö

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

Lähde: VM Taloudellinen katsaus kesä 2023, 15.6.2023.

1.1 Kuntatalouden tilannekuva

Talous ei kasva tänä vuonna, ja julkisen talouden alijäämä alkaa jälleen kasvaa. Lähivuosien talouskasvu ei riitä korjaamaan julkisen talouden tulojen ja menojen välistä epätasapainoa ja alijäämä pysyykin suurena. Kuntahallinto muuttuu hetkellisen tasapainottumisen jälkeen lievästi alijäämäiseksi. Ikääntyvä rakennuskanta, muuttoliike ja infra-rakentaminen pitävät kuntien investointimenoit korkeina. Hyvinvointialueet ovat aloittaneet toimintansa alijäämäisinä, mikä johtuu mm. mittavista investoinneista sekä henkilöstömenojen nopeasta kasvusta.

Uhkaavan kehityksen kääntäminen suotuisampaan suuntaan edellyttää päätöksiä, joilla hidastetaan julkisen talouden menojen kasvua ja nopeutetaan tulojen kasvua. Tällaisia olisivat menoihin kohdistuvat säästöt ja veronkorotukset ja tulonmuodostusta tukeva rakenteiden uudistaminen tavoilla, jotka kohentaisivat työllisyyden ja tuottavuuden kasvun edellytyksiä.

Työvoiman tarjonnan lisääminen ja työllisyyden merkittävä vahvistaminen edellyttäisivät mittavaa osaavan työvoiman maahanmuuttoa ja suuria muutoksia sellaisissa julkisissa etuusjärjestelmissä, joissa etuuden saajien joukko on suuri. Tuotannon, tulonmuodostuksen ja työvoiman kysynnän edellytysten vahvistaminen vaatisi puolestaan yrityksiltä, taloudelta ja yhteiskunnalta verrokkiemme ta-soista erinomaista kilpailukykyä, osaamista ja ketteryyttä.

Vuoden 2023 alusta sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen tehtävät siirtyivät hyvinvointialueille ja niitä vastaava rahoitus valtiolle. Kuntahallinnon (paikallishallinto pl. hyvinvointialueet) tehtävät painottuvat nykyisin lapsi- ja nuorisoikäluokkien tarvitsemien koulutus- ja varhaiskasvatuspalveluiden järjestämiseen, joiden yhteenlaskettu palvelutarve on laskeva.

Kulutuserojen vähentämistä vuonna 2023 monien hallituksen määräaikaisten toimien lakkaaminen hallituskauden päättyessä. Pääasiassa kuntahallinnon kulutuseroja kasvattaa tarkastelu vuosina kuitenkin hintojen kasvu, jota nostaa etenkin kunta-alalle sovitut ns. yleisen linjan ylittävät palkankorotukset. Osaajapulaa on mm. sivistystoimissa sekä teknisessä toimissa, mikä vaikeuttaa jo nyt palvelujen järjestämistä ja hankkeiden toteuttamista. Peruspalvelujen tuottaminen kohtuullisin kustannuksin saattaa olla entistä vaikeampaa useissa kunnissa.

Vuonna 2025 työ- ja elinkeinopalvelut siirretään kuntien vastuulle ja samalla kuntien rahoitusvastuuta työttömyysetuuksista laajennetaan koskemaan työmarkkinatuen lisäksi myös perus- ja ansiopäivärahaa. Muutos lisää kuntatalouden menoja vajaalla miljardilla eurolla vuoden 2025 tasolla, mutta kuntien valtionosuuksia lisätään siirtyviä kustannuksia vastaavasti. Yleisellä työllisyyskehityksellä on uudistuksen jälkeen entistä suurempi vaikutus kuntien talouteen.

Kuntahallinnon investointipaineiden arvioidaan pysyvän mittavina jatkossakin muun muassa korjausvelan ja väestön muuttoliikkeen vuoksi. Lisäksi Venäjän hyökkäyssota on osaltaan vauhdittanut merkittävästi kuntien vihreää siirtymää ja tiukentanut siihen liittyviä tavoitteita. Investointien oletetaan palaavan kasvu-uralle vuoden 2023 jälkeen. Rahoituskustannusten nousu ja työvoimapula voivat kuitenkin lykätä investointeja eteenpäin tai estää niiden toteutumisen. Kuntahallinnon paheneva työvoimapula voi myös tuoda yllätyksiä joko palvelujen saatavuuden tai niiden ennakoitua nopeamman kustannusten nousun muodossa.

Kuntahallinnon rahoitusaseman arvioidaan olevan likimain tasapainossa kuluvana vuonna, mutta alijäämä alkaa kasvaa jo ensi vuonna menojen kasvaessa tuloja nopeammin. Kuntahallinnon alijäämä tasaantuu 0,2 prosenttiin suhteessa bruttokansantuotteeseen vuosina 2025–2027. Kuntahallinnolla on mittavat velat. Alijäämien tasaantuminen näkyy kuitenkin velkasuhteen hienoisena laskuna. Kuntien kustannusten nousu on huipussaan vuonna 2023, 5 %. Peruspalvelujen hintaindeksin nousu on keskimäärin 3,7 % vuosina 2023–2027.

Talouden näkymä lyhyesti

Muuttuja	2022*	2023**	2024**	2025**	2026**	2027**
(%-muutos)						
Bruttokansantuote (määrä)	1,6	0,0	1,4	1,9	1,7	1,3
Palkkasumma	6,3	5,7	4,1	3,8	3,6	3,4
Ansiotaso	2,4	4,8	3,6	3,3	3,0	3,0
Työlliset (määrä)	2,5	0,5	0,3	0,4	0,6	0,4
Inflaatio	7,1	5,9	2,4	1,6	2,0	2,0
(%-yksikköä)						
Työttömyysaste	6,8	7,0	6,8	6,6	6,3	6,2
Työllisyysaste (15-64-v.)	73,8	73,9	74,2	74,6	75,0	75,4
Verot/BKT	43,1	42,3	42,2	41,7	41,4	41,3
Julkiset menot/BKT	53,4	54,8	55,0	55,0	54,3	54,0
Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä/BKT	-0,9	-2,4	-2,4	-3,0	-2,7	-2,7
Julkinen velka/BKT	73,0	74,0	76,2	78,1	79,6	81,2
Euribor 3 kk, %	0,3	3,5	3,6	2,6	2,0	2,0
10 vuoden korko, %	1,7	3,0	3,2	3,2	3,1	3,1

Lähde: Tilastokeskus, VM Taloudellinen katsaus, kesä 2023

Lähde: VM Taloudellinen katsaus kesä 2023, 15.6.2023 ja Kuntaliitto 22.6.2023.

1.2 Ristijärven kunnan taloudellinen tilanne

Ristijärven kunnan vuoden 2022 tilinpäätös oli toisena peräkkäisenä vuonna ylijäämäinen. Tilikauden tulos oli 195 211,03 e ja ylijäämää kertyi 437 097,37 euroa, vaikka taseeseen tehtiin alaskirjaukset vanhan kunnantalon, vss-johtokeskuksen, Saukkovaaran mökkien sekä Willa Vanha -hoitokodin osalta. Vastaavasti tulosta paransi Willa Vanha -hoitokodin poistoeron vähennys 94 926,55 euroa.

Kuluvana vuonna 2023 tulee tultaneen tekemään nollatulot, mikäli toimintakulut pysyvät budjetoidussa. Tätä edesauttaa vuonna 2022 tilinpäätöksessä tehdyt ylimääräiset tasearvojen alaskirjaukset. Kuntaliiton laskelman mukaan Ristijärven kunnan valtionosuudet vuonna 2023 arvioidaan olevan 573 000 euroa. Verotuloennuste vuodelle 2023 on kuntaliiton arvion mukaan 3 383 000 euroa.

Kunnan omistaman Koy Ristijärven vuokratilat käyttöaste on n. 95 %. Tyhjiillään olevista rakennuksista, mm. Esalan ryhmäkoti ja taloustoimisto Unikko, jää saamatta vuokratuloja ensi vuonna 60 000 euroa. Lisäksi kunnan taloutta rasittavat Vanhaintukisäätiön maksamattomat kaukolämpölaskut, jotka ovat edelleen saatavina ja kasvavat edelleen.

Kuluvana vuonna ei ole vielä nostettu uutta lainaa ja Virtaalan remontin rahoitus katetaan PSAVI:n avustuksella ja kassavaroilla. Korkotaso on edelleen noussut ja se tulee pitämään lainanhoitokustannukset korkeana. Vieras pääoma oli vuoden vaihteessa 2 536 e/asukas ja kunnan asukasluku jatkaa yhä laskuaan (v. 2022 1177 as.). Jotta väestömäärä saataisiin vakiintumaan, on markkinointia, viestintää ja yrityspalveluita kehitettävä niin talousarviovuonna kuin suunnittelukautenakin.

Työllisyystilanne on parantunut entisestään, mikä näkyy myös kunnan rekrytoinneissa. Osaavista tekijöistä on huutava pula. Työttömiä työnhakijoita työvoimasta oli ELY-keskuksen toukokuun 2023 julkaisun mukaan 7,2 %. Kunnan maksettavaksi tuleva työmarkkinamaksu on hieman alentunut.

Kunnan toimintaa on pyritetty jo vuosia vajailla resursseilla ja keskeisissä tehtävissä on tulossa eläköitymisiä kuluvan ja seuraavan vuoden aikana. Jotta pystymme suoriutumaan päivittäisistä tehtävistä, on henkilöresursseihin panostettava ja varattava riittävästi määrärahoja. Säästöjä ei omassa toiminnassa ole paljoakaan löydettävissä.

1.3 Kuntastrategia Keskellä Kainuuta - Sisukkaasti uudistuva kasvupitäjä Ristijärvi

Kuntalain 37 §:n mukaan kuntastrategia tarkistetaan vähintään kerran valtuuston toimikaudessa ja se otetaan huomioon kunnan talousarvion ja -suunnitelman laatimisessa. Kunnanvaltuusto on hyväksynyt 20.6.2022 kuntastrategian vuosille 2022–2026. Kuntastrategian mukaan kärkiteemat ovat:

1. Virikkeellinen kasvupitäjä
Kunta yhteistyökumppaneineen tarjoaa lapsille ja nuorille monipuolista tekemistä ja harrastamista turvallisessa elinympäristössä.
2. Luonnonläheinen harrastekunta
Luontoarvojen kunnioittaminen tukee vastuullisia valintoja ja luontomatkailun tukemista.
3. Mahdollisuuksien kunta
Unelmien asuinpaikka on vaaramaisemissa ja vesistöjen äärellä keskellä Kainuuta.

Kuntastrategiassa taloudelliset tavoitteet ja mittarit määritellään talousarviovuosittain. Yleiset taloudelliset tavoitteet ovat: vuosikate kattaa poistot, tilikauden tulos on positiivinen ja sitä myöten ylijäämän kerryttäminen sekä konsernin lainamäärä on alle valtakunnan keskiarvon. Näiden mittareiden lisäksi vuositasolla tarkastellaan väestömäärän kehitystä sekä työllisyyden tunnuslukuja.

2 Talousarvion 2024 ja taloussuunnitelman 2025–2026 laadinta

Taloussuunnitelma laaditaan vuosille 2024–2026, joista ensimmäinen on talousarviovuosi. Toimielimet esittävät vuosien 2024–2026 taloussuunnitelmassa menot ja tulot omalla palvelualueellaan.

Talousarvioluvut syötetään tilitasolla. Määrärahat esitetään verottomina (ALV 0 %), kun toiminnot kuuluvat vähennys- tai palautusoikeuden piiriin.

Talousarvio laaditaan sillä tarkkuudella, että erillisiä käyttösuunnitelmia ei laadita.

2.1 Talouden suunnittelua ohjaavat tavoitteet ja periaatteet

- tilikauden tuloksessa tavoitellaan nollatulosta
- vuosikate kattaa poistot

Varsinaista voimassa olevaa talouden sopeuttamissuunnitelmaa ei ole dokumentoitu, mutta sellainen tulee valmistella suunnitteluviikolle. Taloussuunnittelussa noudatetaan kunnanhallituksessa sovittuja talouteen tehtyjä päätöksiä ja linjauksia. Kuntastrategiassa määritellyt tavoitteet ja toimenpiteet tulee huomioida talousarviota laadittaessa perustuen kunnan taloudelliseen kantokykyyn pitkällä tähtäimellä. Konserniyhtiöissä toimitaan koko kuntakonsernin kokonaisuus huomioiden.

Kunnan talous ja kuntastrategiassa määritellyt tavoitteet ohjaavat taloussuunnittelua. Kestävä talous edellyttää pitkän aikavälin tavoitteiden seuranta, vaikka yksityiskohtaisia päätöksiä joudutaan joskus tekemään nopeastikin. Toiminta ja talous kulkevat käsi kädessä eikä kehittämistäkään saa unohtaa. Kaikki tämä vaatii poikkihallinnollista yhteistyötä niin palvelualueiden kuin Kainuun kuntien ja hyvinvointialueen kesken. Jokaisen palvelualueen tulee oma-aloitteisesti seurata kuukausitasolla talousraportointia Monetran kirjanpidon raporttien pohjalta ja puuttua välittömästi merkittäviin poikkeamiin. Myös toimintamalleja, työskentelytapoja ja kuntayhteistyötä on hyvä tarkastella kokonaisuutena erityisesti uusien rekrytointien yhteydessä.

Toimielimet tallentavat talousarvioluvut Talsun taloussuunnitteluun, joka otetaan käyttöön elo-syyskuun vaihteessa. Toimialueet tallentavat itse omat määrärahasensa ohjelmaan ja vastaavat niiden oikeellisuudesta. Myös suunnitelmavuodet 2024 ja 2025 tallennetaan. Suunnitelmavuosille ei siirretä määrärahoja ja tuloarvioita, jota toteutuvat vain vuoden 2024 aikana.

2.2 Toiminnalliset tavoitteet ja toimenpiteet

Toiminnalliset tavoitteet vahvistaa kunnanvaltuusto. Kuntalain 110 §:n mukaan talousarviossa osoitetaan kunnan ja kuntakonsernin toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet sekä näiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot. Toiminnalliset tavoitteet sekä määrärahat ovat sitovia ja niiden toteutumisesta on vastattava valtuustolle.

Toimintaympäristön muutosten arvioinnin lisäksi talousarviossa tulee kiinnittää huomiota uhkaaviin riskeihin, arvioida niiden vaikutuksia ja toteutumisen todennäköisyyttä sekä laatia tarvittavat suunnitelmat ja toimenpiteet riskien hallitsemiseksi. Asetettujen tavoitteiden saavuttamiseen vaikuttavien tapahtumien tunnistamisen ja arvioinnin tulee siten olla osa tavoitteiden asettamista.

Talousarviotekstit tallennetaan palvelualueittain Y:\Talous\Talousarviot\2024. Jokaiselle palvelualueelle on oma tekstiosio, josta ne yhdistellään samaan muottiin.

Talousarviokirjaan on tallennettava:

Sisältö	Ohje/kuvaus
Perustehtävä	Hallintosäännön mukainen lyhyt kuvaus toimialan tehtävästä
Palvelujen nykytilan kuvaus ja toimintaympäristön muutokset	Keskeisten muutosvoimien vaikutukset esim. väestö-, talous- ja aluekehitys, lainsäädäntö, teknologia
Valtuustoon nähden sitovat toiminnalliset tavoitteet (kuntastrategia)	Kuntastrategiassa määriteltyjen mitattavissa olevien toiminnallisten tavoitteiden yhteys palvelualueelle ja niiden mittaminen: 1. virikkeellinen kasvupitäjä 2. luonnonläheinen harrastekunta 3. mahdollisuuksien kunta Tavoitteiden on oltava <i>realistisia</i> , mutta riittävän haasteellisia, saavutettavissa olevia sekä laadullisesti että määrällisesti (numeerisia) <i>mitattavissa</i> olevia. Lisäksi tavoitteiden saavuttaminen on riippuvaista toimialan omasta toiminnasta ja ne kohdistuvat ydintoimintaan.
Sisäisen valvonnan suunnitelma ja riskien arviointi	Suunnitelma laaditaan sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohjeistuksen mukaisesti. Toimenpiteiden tulee olla <i>konkreettisia</i> valvontatoimenpiteitä.
Talouden sopeuttamissuunnitelman toimet talousarvio- ja suunnitelmavuosina	Toimialat kuvaavat talouden sopeuttamistoimet suhteutettuna toimintaympäristön muutoksiin.

Talousarvioluvut on syötettävä Talsuun **13.10.2023 mennessä**. Talousarviokirjan tekstien osalta noudatetaan samaa aikataulua.

Kunnanhallitus ja kunnanjohtaja voivat antaa lisäohjeita talousarvion raamiin liittyen valmistelun aikana. Kunnanjohtaja käy tarvittaessa palvelualueiden talousarvion läpi palvelupäällikön kanssa, minkä jälkeen talousarviosta tehdään esitys kunnanhallitukselle.

Tavoitteiden saavuttamista arvioidaan toimintakertomuksessa. Tarkastuslautakunta arvioi osaltaan arviointikertomuksessa, missä määrin valtuuston talousarviossa asettamat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet ovat toteutuneet. Sitovat tavoitteet tulee olla kuntastrategian mukaisia ja edesauttaa siinä asetettujen tavoitteiden toteutumista.

Talousarvion sitovat toiminnalliset tavoitteet esitetään edellä olevan taulukon mukaisesti ja siinä määritellyjä tavoitteita arvioidaan talousarviovuoden tilinpäätöksessä.

2.3 Verotulot ja valtionosuudet

Kunnan tulot koostuvat pääosin verotuloista ja valtionosuuksista. Talousarvioraami on laadittu vuonna 2023 käytössä olevilla tulo- ja kiinteistöveroprosenteilla.

Veroennustekehikko perustuu pääosin kevään kuntatalousohjelman arvioihin verotulojen kehityksestä. Ennusteessa on huomioitu viime vuoden toteutunut väestötieto, verotilitykset maaliskuuhun saakka sekä Verohallinnon julkaisema tilasto verovuoden 2022 ansiotuloista sekä kiinteistöveron ennakkotiedot verovuodelle 2023. Lisäksi ennusteessa on huomioitu lopullinen tuloveroprosentin leikkaus vuodelle 2023 sekä kuntaryhmän päivitetty yhteisöveron jako-osuudet verovuosille 2023–2026.

Kunnallisveroennusteessa taustalla olevat verovuoden 2023 ansiotulojen kehitykset perustuvat Verohallinnosta saatuihin tulorekisteri- ja vuosi-ilmoitustietoihin. Alkusyöksyllä julkaistaan ennakkotietoja valmistuvasta verotuksesta 2022 ja tällöin myös ensi vuoden tasauslaskelma tarkentuu.

Yhteisöveroennuste perustuu tällä hetkellä alkuvuoden tilitystietoihin. Lopullisten vuoden 2022 verotietojen valmistuttua myös yhteisöverojen tuottoihin voi tulla muutoksia.

Kiinteistövero perustuu Verohallinnon maaliskuun lopussa julkaistuun ennakkotietoon. Ennakkotieto on aiempia arvioita korkeampi. Kasvu johtuu erityisesti siitä, että rakennusten verotusarvot ovat kasvaneet, koska niiden jälleenhankinta-arvoja on korotettu. Syy tehtyyn korotukseen löytyy rakennuskustannusten kallistumisesta.

Verolaji	2021	2022	2023**	2024**	2025**	2026**
Kunnallisvero	3 732	3 820	1 930	1 818	1 869	1 903
<i>Muutos %</i>	2,3	2,4	-49,5	-5,8	2,8	1,9
Yhteisövero	772	757	445	362	385	405
<i>Muutos %</i>	51,8	-2,1	-41,1	-18,8	6,5	5,0
Kiinteistövero	830	869	903	906	906	906
<i>Muutos %</i>	9,8	4,6	3,9	0,3	0,0	0,0
VEROTULO KIRJATTAVA	5 334	5 445	3 278	3 086	3 160	3 214
<i>Muutos %</i>	8,6	2,1	-39,8	-5,9	2,4	1,7

Ennusteet perustuvat Kuntaliiton toukokuussa julkaisemaan veroennusteeseen. Taulukoiden luvut on esitetty käyvin hinnoin, eli inflaation vaikutusta ei ole eliminoitu

Valtionosuus	2022	TA 2023	E 2024**
Peruspalvelujen valtionosuus	4 463	193	274
Opetus- ja kulttuuritoimen vos	-257	-258	-192
Verotulojen tasaus	905	343	426
Verotulomenetyksen kompensatio	966	295	296
Valtionosuudet yhteensä	6 078	573	803

Ennuste perustuu Kuntaliiton huhtikuussa julkaisemaan veroennusteeseen.

Laskelmat päivittyvät syksyllä hallituksen budjettiriihen ja syksyn Kuntatalousohjelman julkistamisen jälkeen.

2.4 Käyttötalous

2.4.1 Tulot ja menot

Yleinen kuluttajahintojen nousu on ollut huimaa jo pitkän aikaa, ja kesäkuussa inflaatio oli vielä 6,3 prosenttia ja kuluttajahintaindeksi 120,45 (2015=100).

Talousarvion valmistelussa kustannusten kehitys tulee arvioida tilitasolla. Energiahintojen ja kulu-
tustarvikkeiden kustannusten kehitys tulee huomioida täysimääräisesti viimeisimpien ennusteiden mukaisesti. Toimintakulujen suunnittelussa tulee etsiä myös mahdollisia kustannussäästöjä ja

harkita tarkkaan hankintoja. Hankittavien materiaalien ja palveluiden osalta on syytä varautua x % kasvuun. Vastaavasti kustannusten korotus on huomioitava menoissa.

Talousarvioon otetaan vain ne tulot, jotka arvioidaan varmuudella kertyvän talousarviovuoden aikana. Verotulojen ja valtionosuuksien määrä tarkentuu loppuvuodesta.

Määräraha varataan niiden tehtävien suorittamisesta aiheutuvien menojen kattamiseen, joihin vastuualue voi vaikuttaa, mutta myös vyörytettäviin. Määrärahat varataan arvonlisäverottomina lukuun ottamatta niitä toimintoja, joista veroa ei saa vähennys- tai palautusjärjestelmässä hyödyksi (asuntotoiminta ja tilat, joissa on veroton vuokrasopimus).

Talousarvioesitykseen on kirjattava kaikki toimialan määrärahoista myönnettävät avustukset eriteltyinä. Avustuksia myönnetään ainoastaan hallituksen määrittelemien linjausten mukaan (vauvaraha ja tieavustukset sekä Veisuvestivaali). Elinkeinotoimen avustuksista pyritään luopumaan ainakin osittain tai jopa kokonaan.

Talousarvio sisältää Kainuun liiton maksuosuuden sekä kuntayhteistyössä toteutettavien ympäristötarkastuksen, rakennustarkastuksen, ympäristöterveydenhuollon sekä maaseutuhallinnon ja kaavoituksen kustannukset joko sopimus pohjaisesti tai toteutuneiden tuntien pohjalta.

Vastuualueiden on

- esitettävä perustelut määrärahojen korotuksille ja vaikutukset toimintaan, mikäli korotusta ei voida raamin puitteissa hyväksyä
- perustelut henkilöstölisäyksille

[Tilikartta](#)

2.4.2 Sisäiset erät

Sisäisinä menoina ja tuloina budjetoidaan omalta organisaatiolta vuokrattujen tilojen vuokrat ja omalta organisaatiolta ostetut palvelut sekä tukipalvelut (tietohallinto sekä tahe-palvelut). Sisäiset tulot ja menot yhteensä ovat yhtä suuret eli vaikutus toimintakatteeseen on nolla.

Tietohallinnon hankinnat toteutetaan keskitetysti. Työasemia ja näyttöjä ei hankita omaksi, vaan ne rahoitetaan leasingilla. Uusien laitteiden osalta kustannukset kirjataan suoraan toimialueelle, mutta yhteisten tietohallinto- ja tietoliikennekustannusten sekä talous- ja palkkahallinnon osalta kustannukset jaetaan palvelualueille käyttäjä- ja laitemäärän mukaan neljä kertaa vuodessa. Tukipalveluiden (hallintopalvelut ja it-palvelut) kustannukset budjetoidaan palvelualueittain alkuvuoden toteuman ja edellisen vuoden tilinpäätöksen pohjalta.

Budjetoitavia sisäisiä eriä ovat lisäksi vuokrat ja kaukolämmön käyttö omissa kiinteistöissä. Myyjä ja vuokranantaja varaavat erät tuloksi ao. kustannuspaikalle sisäisen tulon tilille. Palvelun käyttäjä ja vuokralainen varaavat erät menoksi ao. kustannuspaikan sisäisen menon tiille. Sisäiset vuokrat vietään talousarvioon vasta sen jälkeen, kun ao. kiinteistön talousarvio on tehty ja vuokran määrä on tiedossa. Tekninen toimi budjetoit sisäiset vuokrat (käyttökulut), jotka jaetaan toimialueille kiinteän ja koprosentin mukaan. Prosentti lasketaan neliöiden mukaan.

2.4.3 Henkilöstösuunnitelma ja henkilöstömenot

Henkilöstösuunnittelun tavoitteena on henkilöstökulujen vakiinnuttaminen ja henkilöstöresurssien hyödyntäminen yli organisaatorajojen ja jakaminen myös taloudellisesti avustettavien yhteisöjen osalta. Vuosina 2023–2026 vanhuuseläkkeelle siirtyy Kevan ennusteen mukaan 12 työntekijää.

Uusia rekrytointeja tehtäessä tehtävänkuvia on tarkasteltava siten, että ne parhaiten palvelevat koko kunnan tarvetta.

KT, JAU ja JUKO sopivat erillissopimuksella kunta-alan uusista työ- ja virkaehtosopimuksista sopimuskaudelle 1.5.2022–30.4.2025. Kolmen vuoden sopimuskaudella työvoimakustannukset nousevat korkoa korolle laskien keskimäärin 8,79 prosenttia.

Kustannukset nousevat:

- vuonna 2023 kustannukset nousevat keskimäärin vähintään 3,05 prosenttia
- vuonna 2024 kustannukset keskimäärin vähintään 3,11 prosenttia
- vuonna 2025 ei korotuksia

Palkankorotuksiin varataan 3,05 % kasvu. Lomaraha varataan vuodelle 2024 täysimääräisenä eli 6 % palkkasummasta. Henkilösivukulut ja lomapalkkavaraukset vuodelle 2024 tallennetaan Monetralla. Henkilöstökulut kohdennetaan suoraan toiminnoille.

Palkankorotusten lisäksi syksyllä 2023 aloitetaan tehtävän vaatavuuteen (tva) perustuvan palkkauksen projekti. Koska vielä ei ole tiedossa, millaisia muutoksia tva aiheuttaa palkkakustannuksiin, on niihin varattu 0,9 %. Mikäli palkkakustannukset nousevat enemmän kuin 0,9 %, toteutetaan korotukset tarvittaessa kahden vuoden palkkaohjelmassa vuosina 2024-2025.

Arvio vuoden 2024 sivukuluprosenteista perustuu Kuntaliiton ennusteeseen sosiaalimaksuprosenteista, jotka vahvistetaan vasta loppuvuodesta:

	ennuste % 2023
sairausvakuutusmaksu	1,35
työttömyysvakuutusmaksu	1,90
taloudellinen tuki	0,033
tapaturmavakuutus	0,832
tapaturmavakuutus, lomittajat	4,171

Palkkatuella palkattavien ja velvoitetyöllistettävien työntekijöiden palkkausta varten palkkamenojen lisäksi tuloissa on arvioitava palkkatuen määrä. Työllistämisen vastuualueelle varataan määräraha yleiseen työllisyyden hoitoon sekä koululaisten ja opiskelijoiden kesätyöllistämiseen.

2.4.4 Hankinnat

Kynnysarvon ylittävissä hankinnoissa noudatetaan hankintalakia (1397/2016) tai erityisalojen hankintalakia (1398/2016) ja kunnan hankintaohjeita. Kynnysarvon alittavissa hankinnoissa noudatetaan kunnan hankintaohjeita sekä hallintosäännössä määritellyjä hankintarajoja. Hankinnat kilpailutetaan sähköisesti Claudia-järjestelmässä. Hankinnat tulee suunnitella osana talousarvion laadintaa ja niiden vaikuttavuutta on seurattava. Kilpailutusten ulkopuolisia ostoja, suoraostoja ja -hankintoja tulee tehdä harkiten.

2.5 Investoinnit

Investointiesitykset valmistellaan talousarvioprosessin yhteydessä. Investointien kustannusraja on 5 000 euroa (alv 0). Alle 5 000 euron hankintoihin varataan määräraha käyttötalouteen. Vuosikorjausluonteisia rakennusten korjauksia ei kirjata investointeihin, vaikka niiden kustannusarvio ylittäisi 5 000 euroa.

Investointien määräraha ja määrärahan sitovuustaso esitetään talousarviossa projekteittain. Jos investoinnin hankintamenosta ei ole arvonlisäveron palautus- tai vähennysoikeutta, huomioidaan määrärahassa myös arvonlisäveron osuus. Investoinneissa tulee käyttää kirjanpidon tiliä, jonne investointi valmistuttuaan aktivoidaan, ei keskeneräisiin.

Hankekohtaisesti valtuustoon nähden sitoo nettomääräraha. Kunnanhallitus voi siirtää määrärahaa talousarvioinvestointeihin sisältyvältä hankkeelta toiselle talousarviohankkeelle perustellusta syystä. Tilivuoden vaihtuessa keskeneräisinä oleviin hankkeisiin tulee talousarvioon varata uusi määräraha hankkeen loppuun saattamiseksi.

Investointiohjelman lisätietoina ilmoitetaan mahdollinen investointivarausten käyttö, mikäli valtuusto on päättänyt käyttää varausta johonkin kohteeseen.

Pitkän aikavälin investointisuunnitelmassa otetaan huomioon kunnan taloudellinen tilanne, väestökehitys sekä palvelutuotannon tarpeet. Investoinneiksi hyväksytään vain sellaiset hankkeet, jotka vähentävät tulevaisuudessa käyttötalousmenoja tai lisäävät tuottavuutta ja kunnan elinvoimaisuutta. Lähtökohdana on, että vain välttämättömät palvelutuotantoa ja kunnan kehittämistä lisäävät investoinnit toteutetaan.

Projektiluonteisiin kehittämishankkeisiin varataan määräraha elinkeinotoimen vastuualueelle. Sitovuustaso on hankekohtainen nettomääräraha. Vastuualueiden toimintaan kiinteästi liittyviin hankkeisiin (muu kuin elinkeinotoimintaan liittyvä hanke) varataan määräraha ao. vastuualueen talousarvioon (esim. opetustoimi). Hankeluettelo jatkuvista ja uusista hankkeista liitetään talousarviokirjaan. Investointihankkeiden määräraha varataan investointeihin.

Yleisesti investoinnit ovat pysyviä eriä, jotka on tarkoitettu tuottamaan tuloa useana tilikautena. Niiden tavoitteena tulee olla palvelutuotannon määrän lisäys, palvelukyvyyn parantaminen tai tuotannon tehostaminen ja kustannusten pienentäminen. Määriteltäessä investointitarvetta, tulee investoinnin tulevat käyttökustannukset arvioida kustannustehokkuutta arvioitaessa. Käyttöomaisuuden ja muun pysyviin vastaaviin kuuluvan aineellisen omaisuuden hankintameno aktivoidaan ja kirjataan vaiku- tusaikanaan suunnitelman mukaan poistoina kuluksi.

Kunta ei pysty rahoittamaan investointeja tulorahoituksella, vaan rahoitus tapahtuu velkarahoituksella ja mahdollisilla avustuksilla. Tästä syystä kaikki mahdolliset investoinnit on harkittava erityisen tarkkaan. Investointien pidemmän aikavälin tason tulisi olla, että investoinnit eivät ylitä vuosikatetta ja se tasapainotetaan vastaamaan kunnan taloudellista kantokykyä. Investointimenoja suunnitellaan tulevaisuudessa myös muut vaihtoehtoiset tavat toteuttaa investointi (palvelun osto, rahoitusvaihtoehdot). Tällä hetkellä ei ole tiedossa suunnittelukauden investointeja.

2.6 Kuntakonsernin tytäryhteisöt

Konserniyhteisöjen talousarviossa noudatetaan samoja talousarvioperiaatteita ja ohjeita kuin peruskunnan talousarviossa. Talousarvio laaditaan kalenterivuodeksi ja suunnitelma kahdeksi vuodeksi eteenpäin. Talousarviovuosi on suunnittelukauden ensimmäinen vuosi. Tytäryhteisöjen tulee käsitellä tavoitteet yhtiöiden hallituksissa.

2.6.1 Konserniyhteisöjen toiminnalliset tavoitteet ja raportointi

Konsernijohto

- raportointi valtuustolle, krt/v
- konsernin toimintatuotot toimintamenoista, %
- konsernin vuosikate poistoista, %
- konsernin omavaraisuusaste, %

- konsernin suhteellinen velkaantuneisuus, %
- konsernin korolliset lainat / asukas, €

Kunnan edustajat

- raportointi tytäryhteisöistä kunnanhallitukselle, krt/v

Ristijärven Vuokratalot Oy

- vuokrausaste > 93 %
- tilikauden tulostavoite > 0
- vuokrasaatavat < 3 % vuokratuotoista

Osuuskunta Seniorisilta Oy

- yhteisön toiminnan kehittäminen ja yhtiön arvon jatkuva parantaminen
- kunnan toiminta-avustuksesta luopuminen

Talousarviokirjaan on tallennettava:

- perustehtävä
- palvelujen nykytilan kuvaus ja toimintaympäristön muutokset
- valtuustoon nähden sitovat toiminnalliset tavoitteet
- kuntastrategiaa toteuttavat toiminnalliset tavoitteet
- riskien arviointi

2.7 Riskien hallinta ja sisäinen valvonta

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohjeessa on annettu tarkentavat määräykset liittyen sisäiseen valvontaan ja riskienhallintaan liittyen. Toimielimet huomioivat ohjeessa esitetyt määräykset talousarviovalmistelussa, myös tytäryhteisöjen osalta.

Talousarvion laadinnan yhteydessä tunnistetaan ja arvioidaan suunnitteilla olevan taloussuunnitelmakauden tavoitteisiin kohdistuvia riskejä ja ne esitetään osana talousarviota.

2.8 Vuoden 2024 talousarvion ja vuosien 2025–2026 taloussuunnitelman valmistelu- aikataulu

Alustava aikataulu, jota tarkennetaan tarvittaessa syksyn kokousaikataulujen varmistuttua.

elokuu

28.8. kunnanhallitus talousarvion 2024 ja taloussuunnitelman 2025–2026 raamin ja laadinta-
ohjeen hyväksyminen

syys-lokakuu

viranhaltijat talousarvion valmistelu: käyttötalous, investoinnit ja riskienarviointi
20.9. kunnanvaltuusto seminaari, talousarvioluonnoksen 2024 esittely, kuntastrategian tavoit-
teet palvelualueittain ja investoinnit
13.10. mennessä toimialueiden talousarvioesitykset ja tekstit

marraskuu

x.11. yhteistyötoimikunta talousarvioluonnoksen 2024 esittely
6.11. kunnanhallitus talousarvion 2024 ja taloussuunnitelman 2025–2026 käsittely
27.11. kunnanhallitus talousarvion 2024 ja taloussuunnitelman 2025–2026 hyväksyminen ja
esitys valtuustolle

joulukuu

13.12. kunnanvaltuusto talousarvion 2024 ja taloussuunnitelman 2025–2026 käsittely ja hyväk-
syminen

3 Vuoden 2024 talousarvioraami

Talousarvioraami laaditaan siten, että lähtökohtana on kustannusten kasvun hillitseminen, talouden sopeuttaminen ja siihen liittyvien toimenpiteiden edistäminen. Lähtökohtaisesti vain pakolliset, kunnan palvelutuotannon ja kehittämisen kannalta välttämättömät tai elinvoimaa lisäävät investoinnit toteutetaan. Suunnittelukaudella 2024–2026 on pyrittävä talouden tasapainoon myös konsernin tytäryhteisöjen sekä kunnan takausvastuussa olevien yhteisöjen osalta. Tavoitteena on myös väestömäärän vakiinnuttaminen ja yritystoiminnan lisääminen viestinnän ja markkinoinnin osalta elinvoimapaalveluita kehittämällä.

Valtuustoseminaari pidetään 20.9.2023. Talousarvion laadintaohjetta täydennetään valtuustoseminaarin linjauksilla ja ne huomioidaan palvelualueiden talousarvioehdotuksissa. Kunnan talousarviossa ja suunnitelmavuosien taloudessa on kiinnitettävä erityistä huomiota palveluiden tuottamiseen ja niistä aiheutuviin kustannuksiin.

Talousarvioraamin taustaoletuksena ovat ennusteet verotulojen, valtionosuuksien, rahoituserien sekä poistojen kehityksestä sekä henkilöstökustannuksista. Taustaoletukset ja kustannusten kasvupaine huomioiden vuoden 2024 tulos tulee olemaan 60 000 euroa alijäämäinen, jota on haasteellista käytännössä paikata menojen leikkauksilla ja tulojen lisäyksillä.

Vuoden 2024 talousarvioraamin pohjana on käytetty vuoden 2023 talousarviota ja kuluvan vuoden toteutuneita euroja.

Taulukossa on esitetty talousarvioraamin mukainen tuloslaskelma vuoden 2024 talousarvioksi. Tuloslaskelmaa päivitetään suunnittelun tarkentuessa talousarvioprosessin edetessä.

Ristijärvi - Tuloslaskelma	Toteuma	Budjetti	Ennuste	Raami
	2022	2023	2023	2024
MYYNTITUOTOT	2 309 565	560 019	560 000	490 000
MAKSUTUOTOT	233 312	23 300	40 000	20 000
AVUSTUKSET JA TUET	112 789	104 160	104 160	84 150
MUUT TOIMINTATUOTOT	893 075	766 860	760 000	750 000
TOIMINTATUOTOT	3 548 741	1 454 339	1 464 160	1 344 150
VALMISTEVARASTOJEN MUUTOS				
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN				
VALMISTUS OMAAN KÄYTTÖÖN	0,00	0,00	0,00	0,00
PALKAT JA PALKKIOT	-2 592 766	-1 493 131	-1 620 239	-1 647 518
HENKILÖSTÖKULUT	-2 592 766	-1 493 131	-1 620 239	-1 647 518
ELÄKEKULUT	-822 643	-354 235	-387 729	-393 757
MUUT HENKILÖSIVUKULUT	-123 202	-49 733	-36 513	-33 705
HENKILÖSTÖKORVAUKSET	58 141		29 060	26 825
HENKILÖSIVUKULUT	-887 704	-403 967	-395 182	-401 994
HENKILÖSTÖKULUT YHT.	-3 480 469	-1 897 098	-2 015 421	-2 049 513
ASIAKASPALVELUJEN OSTOT	-7 439 755	-129 885	-48 503	-48 503
MUIDEN PALVELUJEN OSTOT	-1 775 308	-1 399 305	-1 285 683	-1 285 683
PALVELUJEN OSTOT	-9 215 063	-1 529 190	-1 334 186	-1 334 186
OSTOT TILIKAUDEN AIKANA	-697 477	-770 850	-764 595	-764 595
VARASTOJEN LISÄYS/VÄHENNYS				
AINEET, TARVIKKEET JA TAVARAT	-697 477	-770 850	-764 595	-764 595
AVUSTUKSET KOTITALOUKSILLE	-126 511	-58 000	-58 000	-58 000
AVUSTUKSET YHTEISÖILLE	-116 744	-119 760	-119 760	-119 760
AVUSTUKSET	-243 255	-177 760	-177 760	-177 760
VUOKRAT	-653 152	-600 544	-600 544	-600 544
MUUT TOIMINTAKULUT	-37 256	-19 750	-19 750	-19 750
MUUT TOIMINTAKULUT	-690 408	-620 294	-620 294	-620 294
TOIMINTAKULUT YHTEENSÄ	-14 326 672	-4 995 192	-4 912 256	-4 946 348
TOIMINTAKATE	-10 777 931	-3 540 853	-3 448 096	-3 602 198
VEROTULOT	5 445 454	3 383 000	3 216 904	3 086 000
VALTIONOSUUED	6 078 169	573 000	581 640	803 000
KORKOTUOTOT	3 943	6 100	2 213	2 213
MUUT RAHOITUSTUOTOT	18 850	3 500	11 450	11 450
KORKOKULUT	-18 837	-60 000	-63 785	-63 785
MUUT RAHOITUSKULUT	-6 529	-700	-127	-127
RAHOITUSTUOTOT JA -KULUT	-2 573	-51 100	-50 249	-50 249
VUOSIKATE	743 118	364 047	300 198	236 553
SUUNNITELMAN MUK.POISTOT	-637 890	-332 115	-297 043	-297 043
KERTALUONTEISET POISTOT				
ARVONALENTUMISET	-3 364			
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-641 253	-332 115	-297 043	-297 043
SATUNNAISET TUOTOT	93 346			
SATUNNAISET KULUT				
SATUNNAISET ERÄT	93 346	0	0	0
TILIKAUDEN TULOS	195 211	31 932	3 156	-60 490